

– Nem megfelelő az államot képviselők és a lakosság bizalma egymás iránt.

– Lengyelország lakossága csekély érdeklődést mutat a közügyekkel kapcsolatban, az a vélemény, hogy alig képes azok befolyásolására.

Akadályt jelenthet, hogy a kötelezően közzétett kormányzati információ további hasznosításra nem alkalmas kivitelben, formában érhető el, tölthető le az intézmények saját portáljáról. A közérdekű adatot kérelemre szolgáltatják, de a közzététel nem minden adata nyilvános. Az adatgazda állapíthatja meg az eseti közzététel teljesítésének határidőit, indokolt esetben el is utasítható a közzététel információinak kiegészítő feldolgozása, hasznosítása.

Az OGD további hasznosításának kiinduló feltétele Lengyelországban a központi regiszter, amelyben a kötelezően elérhető adatok körét jogszabály rögzíti. Nincs azonban garancia arra, hogy a közzététel elérhető információi mennyire alkalmasak további hasznosításra. Az adatgazda esetenként gépi úton nem feldolgozható dokumentumot tesz közzé, ahol a saját cél szerint összeállított információ nem

igazodik a további felhasználások igényeihez. A közintézmény a digitális másolatot szkennert alkalmazásával is készítheti, amely nem olvasható gépi eljárással, így további feldolgozásra, elemzésre alkalmatlan.

Az OGD metaadatai nem egységesek Lengyelországban. Közzétesznek nem teljes, illetve elavult információkat is, a karbantartásra nincsen egységes eljárási szabály. Akadály továbbá a közzététel információinak díjszabása, ahol az adatgazda felső korlát nélkül állapíthatja meg a szolgáltatás ellenértékét a további felhasználás kérelmezése esetén.

A szerző szerint a kialakult üzleti modell következtében jelenleg mérsékelt a lengyelországi kereslet az OGD továbbfelhasználásra. A vállalatok kevésbé érdekeltek a közzététel információinak gazdasági hasznosításában. Az információk elérése elsősorban a kormányzati működés átláthatósága érdekében foglalkoztatja a lakosságot és a civil szervezeteket.

Nádudvari Zoltán,

a KSH ny. főtanácsosa

E-mail: nadyzol38@gmail.com

Folyóiratszemle

Genadek, H. R. – Flood, S. M. – Roman, J. G.:

A házaspárok közös időtöltésének alakulása az Egyesült Államokban 1965 és 2012 között

(Trends in spouses' shared time in the United States, 1965–2012.) – *Demography*. 2016. Vol. 53. Issue 6. pp. 1801–1820.

A világ egyik legjelentősebb demográfiai műhelye, adatközpontja és -szolgáltatója, a Minnesotai Egyetemen működő Népeségutományi Kutatóközpont (Minnesota Population

Center) három, családdemográfiával foglalkozó munkatársa arra vállalkozott ebben a tanulmányban, hogy megvizsgálja, miként alakultak az amerikai házaspárok együttes időtöltési szokásai az elmúlt fél évszázadban. Noha a kérdés jelentőségét a szakirodalom légiónyi reprezentánsa igazolja (a közösen eltöltött idő tudniillik a házasság egyik fontos indikátora), az elmúlt évtizedekben nem akadt kutató, aki kizárólag erre koncentrálna feldolgozta volna a rendelkezésre álló amerikai időmérlegeket.

A kutatás már csak azért is időszerűnek tekinthető, mert 1965 óta rendkívüli változások zajlottak le a családok életében: megnőtt az

együttéléses élettársi kapcsolatok és a válások száma, kitolódott a házasodási életkor, és csökkent az átlagos családnagyság. A II. világháború utáni évtizedek hagyományosabb családmodelljét – amelyben a férfiakra a kenyérkereső, a nőkre pedig a háztartásbeli szerepe hárult, utóbbiak munkaerő-piaci részvételének fokozódásával – visszaszorította a kétkeresős modell. A nők gazdasági függetlenedésével párválasztáskor előtérbe kerültek az olyan tényezők, mint a közös érdeklődés vagy az érzelmi kötődés. Az asszortatív (azaz a „hasonló a hasonlóknak örül” elve alapján történő) párválasztás az azonos iskolázottságú partner keresésének jelenségében is tetten érhető, amelynek tömegesedését az 1970-es évek elején mutatták ki először. (Megjegyzendő, hogy míg a XX. század közepén az iskolázottság és a házasodási hajlandóság között negatív korreláció állt fent, mára ez a trend is megfordult: 2010-ben már a legképzettebbek körében volt a legnépszerűbb a házasság gondolata, nyilván nem teljesen függetlenül az alacsonyan képzett férfiak bizonytalan elhelyezkedési esélyeitől.) Az ezredfordulós szülői érték- és attitűdvizsgálatok kimutatták az igényt az intenzívebb, több idő befektetésével járó gyermekgondozásra – mint a legfőbb boldogság forrásául szolgáló tevékenységre – is. Ezt azok az adatok is alátámasztják, hogy a szülők gyermekükkel töltött ideje összességében nőtt. (Ennek elsődleges oka abban keresendő, hogy a férfiak mind a háztartási munkából, mind a gyermeknevelésből egyre intenzívebben veszik ki a részüket.) Figyelemre méltó a szakirodalom azon észrevétele, hogy 1965 és 2003 között alig emelkedett a házastársak szabadidős tevékenységgel együtt töltött perceinek száma. 1975 és 2003 között a kimutatások szerint számottevően csökkent a párok kettesben töltött ideje (a gyermekteleneké nagyobb mértékben, mint a szülőké).

Az elmúlt években megjelent, szűkebb érdeklődésű tanulmányokhoz képest a minnesotai

szerzők kiterjesztették kutatásaik és adatforrásaik körét. Először, nemcsak a házastársak összes, hanem családjukkal együtt és kettesben eltöltött (a cikk terminusaival: családi és házastársi) idejét is külön-külön megvizsgálták. Másodszor, a korábbiaknál hosszabb időszakkal dolgoztak, bevonva elemzésükbe az AHTUS-t (American heritage time use study – amerikai történelmi időmérlegek adatbázisa). (Elérhetősége: www.ahtusdata.org/ahtus/ A minnesotai népességtudományi kutatóközpont részvételével épített további adatbázisok megtalálhatók a következő gyűjtőoldalon: www.ipums.org/.) Végül, az összehasonlíthatóság érdekében igyekeztek gondot fordítani az adatok harmonizációjára is.

Az AHTUS nyolc időmérleg-felvétel adatait tartalmazza az 1965 és 2012 közötti évtizedekből, amelyek során a megkérdezettek a hét egy véletlenszerűen kiválasztott napján 24 órán keresztül rögzítették, mivel és kivel töltötték idejüket, emellett demográfiai adatokat is szolgáltatottak magukról. Az AHTUS-adatbázisban mindezeket harmonizáltan kezelik. A nyolc adatfelvétel közül – a kérdőívek nagyobb fokú eltérései miatt – csak az 1965-ös, az 1975-ös, a 2003-as és a 2012-es tevékenységnaplókat vették figyelembe a most ismertetendő kutatás során. A minnesotai szakemberek további szűkítések is végrehajtottak: csak a 20–64 éves, heteroszexuális, egy- vagy kétkeresős házasságban élő személyek kérdőíveivel dolgoztak. Vizsgálati mintájukba így 1 524 fő került be az 1965-ös, 2 197 az 1975-ös, 8 779 a 2003-as és 4 457 a 2012-es időmérleg-kutatásból. Kénytelenek voltak továbbá kizárni az analízisből a személygondozással és a fizetett munkával töltött időt, mivel ezek esetében a négy kiválasztott év közül sem mindig kérdeztek rá arra, kinek a társaságában végzik. (Ily módon egyébként 1965-re, 2003-ra és 2012-re vonatkozóan napi 10, míg 1975 esetében 35 perccel csökkent a házastárssal megosztott átlagos idő mennyisége.)

A fontosabb eredmények közül az élre kívánkozik, hogy a házaspárok manapság is naponta több mint négy órát vannak együtt. Míg 1965-ben ez összesen 245, 2012-ben 271 percet jelentett a gyermektelenek esetében. (Egyenletes növekedésről azonban korántsem beszélhetünk, hiszen 1975-ben még 312 percet töltöttek együtt.) Házastársi idejük az 1975-ös 231 percről 210-re csökkent 2012-ig. A gyermeket nevelő házaspárok összes egymással töltött ideje 1965 és 1975 között 229 percről 257-re nőtt, és utána nagyjából ezen a szinten is maradt. Családi idejük azonban fél évszázad alatt igen látványos növekedésen ment keresztül: az 1965-ös két órától közel háromra nőtt. Néhány egyéb változó bevonása ámyaltabb elemzésre is módot adott a szerzőknek. Ami a foglalkoztatottságot illeti, az egykeresős háztartásban élők mind a gyermeknevelők, mind a gyermektelenek körében többet vannak együtt, mint a kétkeresősök. A bőrszínnek inkább a gyermektelenek esetében látszik jelentősége: a fehér párok összes együtt töltött ideje napi 53, házastársi ideje 33 perccel haladja meg a nem fehérekét. Nem meglepő, hogy az 5 év alatti gyermeket nevelők összes együtt töltött ideje 10, családi ideje pedig 25 perccel több, de házastársi ideje 17-tel kevesebb, mint az 5–17 éveset nevelőké. (A tanulmány szerint egyébként gyermekeként hat perccel csökken az összes együtt töltött és a házastársi, de hárommal nő a családi idő.) Kevésbé magától értetődő ugyanakkor, hogy a különböző iskolázottságú csoportok házastársi időmérlegében nincsenek jelentős különbségek: a felsőfokú végzettséggel rendelkező, gyermeknevelő házaspárok például mindössze 14 perccel töltenek több időt együtt, mint a kevésbé képzettek.

A kérdés immár az, hogy mi okozta az 1965 és 2012 között bekövetkezett változásokat. Az egyik válaszlehetőség, hogy ezek az amerikai társadalom- és népességszerkezetben végbement átalakulások, a másik, hogy az egyéni viselkedésminták lenyomatai. A szerzők által elvégzett

dekompozíciós vizsgálat ez utóbbiak erőteljes hatására enged következtetni. Az elmúlt fél évszázadban a házastársi idő aránya mind a gyermektelenek, mind a szülők körében csökkent a közös étkezések terén. Ugyanez történt a televíziózás esetében is, azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy itt mind az összes ezzel töltött idő (a gyermekteleneknél 82-ről 154 percre, a szülőknél 80-ról 117-re), mind a házastársi idő (58-ról 92-re, illetve 56-ról 69-re) nőtt. Ellentétes folyamat játszódott le a háztartási munka terén: noha az ezzel töltött idő összességében drasztikusan csökkent, a férfiak fokozódó részvétele miatt a házastársi idő mégis nőtt. A legjelentősebb változás a gyermeknevelésben játszódott le. Az 1965-ös 41-ből 2012-re 88 perc lett, a házastársi idő pedig 6 percről 27-re nőtt, azaz megnégyszereződött.

Összegezve tehát a cikkben foglaltakat, a korábbi vizsgálatokhoz képest új eredményt jelent, hogy 2012-ben az amerikai házaspárok mind családjuk körében, mind kettesben több időt töltöttek egymással, mint 1965-ben, ami a leglátványosabban a gyermeknevelés terén mutatkozott meg.

Rózsa Dávid,

a KSH Könyvtár főigazgató-helyettese, a Pécsi Tudományegyetem Demográfia és Szociológia Doktori Iskolájának doktorandusza
E-mail: David.Rozsa@ksh.hu

Gumprecht, D.:

A munkanélküliség nemzetközi és nemzeti definíciója Ausztriában

(Arbeitslos ist nicht gleich arbeitslos – Internationale und nationale Definition von Arbeitslosigkeit in Österreich.) – *Statistische Nachrichten*. 2016. Nr. 5. Seite 336–347.

A szerző cikkében azt próbálja meg a különböző statisztikai adatforrások és az azokból származó adatok bemutatásával érzékeltetni,